

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
Інна САВИЦЬКА
2023 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
Протокол № 11 від 10 квітня 2023 р.
Завідувач кафедри
Олександр ШЕВЧУК

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Лілія МАКАРЕНКО

Робоча програма навчальної дисципліни

**КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИНАХ**

спеціальність 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

освітня програма міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

факультет гуманітарно-педагогічний

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Лановюк Л.П.

Київ – 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Культурно-релігійний чинник у міжнародних відносинах

спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	магістр	
Спеціальність	291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії (шифр і назва)	
Освітня програма	міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні заняття	-	
Семінарські заняття	15 год.	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	2 год. 4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета дисципліни: аналіз духовно-релігійного, культурно-цивілізаційного та етнопсихологічного чинників з погляду їхнього впливу на зовнішню політику тієї чи іншої країни (чи групи країн) та міжнародні й міждержавні відносини в регіональному і глобальному вимірах.

Завдання навчальної дисципліни: засвоєння здобувачами вищої освіти базових знань про культурний та релігійний фактор у міжнародних відносинах; сприяння формуванню у здобувачів вищої освіти адекватних уявлень про сучасні релігійні системи; форми та методи регулювання різноманітних суспільних міжнародних відносин; розкрити зміст розвитку інтеграційних процесів як рушійної сили основних тенденцій сучасної глобалізації; визначити шляхи формування державно-політичного курсу України в контексті розвитку культурного та релігійного фактору у міжнародних відносинах сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті

- спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК9. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

СК10 Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації.

Програмні результати навчання (ПРН):

РН1. Знати та розуміти природу, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики

РН4. Аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав.

РН6. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

РН7. Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.

3. Програма навчальної дисципліни для повного терміну денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	ін	с.		л	п	лаб	ін	с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Культурний чинник у міжнародних відносинах												
Тема 1. Культурно-цивілізаційний вимір сучасних міжнародних відносин	12	1	1			10						
Тема 2. Етнічна картина світу і міжкультурна комунікація	14	2	2			10						
Тема 3. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасних держав	14	2	2			10						
Тема 4. Культурна глобалізація на сучасному етапі: ключові тенденції	14	2	2			10						
Разом за змістовим модулем 1	54	7	7			40						
Змістовий модуль 2. Релігійний чинник у міжнародних відносинах												
Тема 5. Моделі державно-церковної взаємодії: принципи типологізації, міжнародно-правові та міжнародно-політичні аспекти	19	2	2			15						
Тема 6. Теоретичні підходи до вивчення релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	14	2	2			10						

Тема 7. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах	14	2	2		10					
Тема 8. Перспективи глобального релігійного діалогу.	19	2	2		15					
Разом за змістовим модулем 2	66	8	8		50					
Усього годин	120	15	15		90					

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Культурно-цивілізаційний вимір сучасних міжнародних відносин	1
2	Етнічна картина світу і міжкультурна комунікація	2
3	Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасних держав	2
4	Культурна глобалізація на сучасному етапі: ключові тенденції	2
5	Моделі державно-церковної взаємодії: принципи типологізації, міжнародно-правові та міжнародно-політичні аспекти	2
6	Теоретичні підходи до вивчення релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	2
7	Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах	2
8	Перспективи глобального релігійного діалогу.	2
Разом		15

5. Самостійна робота під керівництвом НПП

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Культурно-цивілізаційний вимір сучасних міжнародних відносин	10
2	Етнічна картина світу і міжкультурна комунікація	10
3	Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасних держав	10
4	Культурна глобалізація на сучасному етапі: ключові тенденції	10
5	Моделі державно-церковної взаємодії: принципи типологізації, міжнародно-правові та міжнародно-політичні аспекти	15
6	Теоретичні підходи до вивчення релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	10
7	Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах	10
8	Перспективи глобального релігійного діалогу.	15
Разом		90

6. Індивідуальні завдання

1. Складіть перелік культурних прав громадян, які зафіксовані в Конституції України.

2. Наведіть інші закони України, якими регулюється діяльність у сфері культури.

3. Проаналізуйте Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Доведіть, що сучасна політична доктрина державного управління в Україні світоглядно орієнтована на послідовне впровадження гуманістичних цінностей у суспільне життя своїх громадян

4. Розгляньте діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах України, державних структур та громадських організацій, які розвивають культурну дипломатію.

5. Студенти поєднуються в групи по 5 – 6 осіб та отримують від викладача теми для обговорення. Кожна група має підготувати доповідь на 5 – 7 хв. про національно-культурні зарубіжні центри: Інститут ім. Гете, Французький інститут, Альянс Франсез, Інститут Сервантеса, Польський інститут, Шведський інститут, "Шведський дім", Інститут Конфуція. Кожна група презентує результати своєї роботи іншим учасникам. Підводяться підсумки шляхом групової дискусії про роль національно-культурних зарубіжних центрів у формуванні позитивного іміджу держави у світі, розвитку та зміцненню міждержавних відносин, продукування національних культурних цінностей.

6. Мовою міжнародного спілкування, як правило, є мова, поширена в межах певного регіону. В основному, в усьому світі статусом міжнародної користується англійська мова. Визначте, які ще мови виконують роль мов міжнародного спілкування. Назвіть основні риси найбільших національних мов світу.

7. Студенти поєднуються в групи по 5–6 осіб та обирають одну з Спецустанов ООН, що реалізують гуманітарну політику (ЮНЕСКО, ВООЗ, ЮНІСЕФ, МОП, МКЧХ, МКЧХ і ЧП). Студенти мають проаналізувати їх організаційну структуру; визначити напрями та форми роботи; вказати переваги і недоліки діяльності; визначити основні внутрішні протиріччя; з'ясувати перспективи розвитку.

8. Розгляньте та законспектуйте основні положення міжнародноправових норм, розроблених міжнародними недержавними організаціями в галузі культури: а) Хартія Пен-клубу; б) Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія); в) Міжнародна хартія з охорони історичних міст (Вашингтонська хартія); г) Кодекс музейної етики від ІСОМ.

9. Чи правильно стверджувати, що іслам — впливова релігія на сучасній політичній арені світу? Доведіть свою думку.

10. Що стало причиною створення світовим товариством переліку мусульманських терористичних організацій, які підлягають ліквідації незалежно від місця їх розташування?

11. На вашу думку, чи реалізує Україна її міжнародно-правові зобов'язання щодо захисту релігійних прав та свобод людини?

12. На вашу думку, яка з моделей державно-церковних взаємин є найбільш прийнятною? Обґрунтуйте свою позицію.

13. На які принципи опирається Європейський Союз при регулюванні відносин між державою та церквою в державах-членах ЄС?

14. На вашу думку, яким чином європейська інтеграція вплинула на характер державно-церковних відносин у країнах Європи?

15. Які, на вашу думку, аспекти духовності українців проявилися під час Революції Гідності 2013-2014 рр.?

7. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Теорії міжкультурних відмінностей.
2. Образи, імідж та стереотипи у міжнародних культурних відносинах.
3. Цивілізаційне вимірювання міжнародних відносин.
4. Концепція культурного розвитку як система гуманітарних цінностей.
5. Гуманістичні орієнтації внутрішньої та зовнішньої політики держави.
6. Сучасні соціокультурні аспекти гуманістичної орієнтації державного управління.
7. Гуманітарна діяльність та гуманітарний розвиток.
8. Законодавчі гарантії гуманітарних основ розвитку держави.
9. Мовна культура міжнародних відносин.
10. Особливості розвитку двосторонніх культурних зв'язків України.
11. Культурна дипломатія України.
12. Документи ООН, які формують гуманітарну концепцію.
13. Сучасні гуманітарні проекти і миротворча діяльність ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, участь у них України.
14. Міждержавні організації в галузі культури: типологія та класифікація.
15. Регіональні гуманітарні організації.
16. Міжнародно-правова база, що забезпечує та регулює діяльність міжнародних організацій.
17. Історія виникнення та етапи розвитку міжнародних організацій.
18. Функції та роль міжнародних неурядових організацій в сучасній системі міжнародних культурних відносин.
19. Механізми та основні напрями співробітництва України з міжнародними організаціями.
20. Міжнародні зв'язки в галузі освіти.
21. Культурний туризм.
22. Поняття релігії в контексті міжнародних відносин.
23. Функціональний вияв релігії в міжнародних відносинах.
24. Поняття політичної релігії в контексті міжнародних взаємин.
25. Теоретичні підходи до вивчення релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.
26. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.
27. Фактор мусульманства у міждержавних взаєминах.
28. Міжнародно-правове регулювання релігійної свободи.
29. Правоздатність релігійних організацій за міжнародним правом.

30. Державно-церковні відносини у країнах ЦентральноСхідної Європи: головні особливості та динаміка змін.

31. Актуальні проблеми державно-церковних іміжконфесійних взаємин в Україні: історичні та міжнародно-політичні аспекти.

32. Перспективи глобального релігійного діалогу.

33. Можливі тенденції релігійних змін.

34. Діалог релігій як форма толерантизації міжрелігійних відносин.

35. Міжнародний діалог релігій як форма толерантизації міжрелігійних відносин.

8. Методи навчання

У навчальному процесі використовувалися різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, письмовий контроль у формі тестування та розгорнутих відповідей, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих індивідуальних завдань, заохочення студентів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані практичних занять.

9. Форми контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться викладачами у ході аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовими модулями.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Реферат, есе (письмові роботи, оформлені відповідно до вимог).

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за

відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Модульний контроль (МК) проводиться відповідно до графіка навчального процесу. Оцінка модульного контролю виставляється з урахуванням результатів проведеного контрольного заходу даного МК. Контрольні заходи модульного контролю проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми модульного контролю: письмові завдання, усні колоквиуми та ін. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході модульного йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль. Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної і модульної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни передбачена така форма звітності, як іспит, що проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни згідно з «Положенням про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України».

У НУБіП України використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки. Рейтингове оцінювання знань студентів не скасовує традиційну систему оцінювання, а існує поряд із нею. Воно робить систему оцінювання більш гнучкою, об'єктивною і сприяє систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання, забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей студентів.

Форма проведення семестрового контролю є комбінованою (частково усна - при проведенні співбесіди, частково письмова - при відповідях на теоретичні питання та тестуванні тощо), зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Іспит є обов'язковою підсумковою формою контролю, яка дає змогу оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведена до рівня поточних форм контролю. Оцінка за екзамен «автоматично» не виставляється.

Оцінка «відмінно» виставляється студенту, який систематично працював протягом семестру, показав під час іспиту різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вмів вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, виявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «добре» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення і поповнення у ході подальшого навчання.

Оцінка «задовільно» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, справляється з виконання завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача.

Оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 01.05.2023 р. № 404)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **Рдис** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **Рнр** (до 70 балів): **Рдис=Рнр+Рат**

11. Рекомендована література

Основна

1. Антонюк О. В. Основи етнополітики: Навчальний посібник (для студ. вищ. навч. закладів) / О. В. Антонюк. – К.: МАУП, 2005. – 432 с.
2. Бедуел Г. Історія церкви / Г. Бедуел. – Львів: Свічадо, 2000. – 296 с.
3. Бондаренко В. Д. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації / В. Д. Бондаренко, В. Є. Єленський, В. С. Журавський. – К.: Логос, 1996. – 37 с.
4. Великий А. Г. Українське християнство / А. Г. Великий. – Іспанія, 1990. – 168 с.
5. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / Ж.-П. Віллем. – Пер. з фр. – К.: Дух і літера, 2006. – 331 с.
6. Гриценко О. Культура і влада: теорія і практика культурної політики в сучасному світі : монографія [Текст] / О. Гриценко. – Київ : УЦКД, 2000. – 228 с.
7. Палінчак М.М., Галда П.П., Лешанич М.М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах: Навчальний посібник. – Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2015. – 296 с.
8. Роузфілд С. Порівнюємо економічні системи. Культура, багатство та влада в ХХІ столітті / С. Роузфілд ; пер. з англ. В. Вишенська. – Київ : К.І.С., 2005. – 368 с.
9. Сагайдак О. П. Дипломатичний протокол та етикет : навч. посіб. / О. П. Сагайдак. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2006. – 380 с.
10. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – Київ : Вікар, 2006. – 223 с.

Допоміжна

1. Бжезінський З. Великі перетворення / З. Бжезінський // Політична думка. – 1994. – № 3. – С. 5-15.
2. Берега В. Церква та держава на постсоціалістичному просторі: у пошуках парадигми відносин / УНІАН. Релігії. 18 липня 2011 р. Інтернет-ресурс // Режим доступу: <http://religions.unian.net/ukr/detail/441>.
3. Богуцький Ю. Державно-церковні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи співпраці / Ю. Богуцький // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К.: УВК, 2011. – 309 с. – С. 242-247.
4. Васін М. С. Повернення колишньої церковної власності: моральний обов'язок чи аморальна приватизація / М.С. Васін // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових

- матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К.: Світ знань, 2007. – С. 9-11.
5. Вилк М. Церква у Східній Європі: володарювати чи служити? / М. Вилк // Людина і світ. – 2000. – № 6. – С. 11-15.
 6. Друзенко Г. В. Геополітика від патріарха: Царство Небесне vs Руський світ / Г. В. Друзенко // Релігійна свобода. Свобода релігії і демократія – старі і нові виклики: Науковий щорічник. – № 15. – К.: УАР, 2010. – 395 с. – С. 129-134.
 7. Єленський В. Є. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. – Львів: Видавництво Українського католицького університету 2013. – 504 с.
 8. Колодний А. М. Практикум толерантизації міжконфесійних взаємин / А. М. Колодний // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. – № 16. – К.: УВК, 2011. – 309 с. – С. 203-217.
 9. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах СНД / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород, 2010. – № 14. – С. 226-231.
 10. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини у країнах Центральної Європи: Головні особливості та динаміка змін // Науковий збірник «Регіональні Студії». – Вип. №7. 2013. – С.72-83.
 11. Саган О. Н. Релігія як чинник міждержавних відносин / О. Н. Саган // Релігія в Україні. – 2011. – 3 березня.
 12. Филипович Л. О. Міжрелігійний діалог як один із пріоритетів державно-церковної політики: світовий та український контекст / Л. О. Филипович // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Ліра, 2003. – С. 18-19.
 13. Яроцький П. Л. Релігія в країнах Східної та Центральної Європи після соціалізму / П. Л. Яроцький // Українське релігієзнавство. – 2010. – № 56. – С. 89-104.

13. Інформаційні ресурси

1. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «БОРИСФЕН ІНТЕЛ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/page/about/>
2. Міжнародні відносини і світова політика [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://iir-mp.narod.ru/irip.htm>
3. Портал зовнішньої політики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fpp.com.ua/analytics/>
4. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhнародni-vidnosini/suchasni-tendencii-regionalizmu-v-skhidniy-azii-mozhливosti>
5. Рада зовнішньої політики «Українська призма» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://prismua.org/regions/asia-and-pacific/>

6. Глобал-аналітик [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.global-analyt.com/category/%d0%bc%d1%96%d0%b6%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%bd%d0%b5-%d0%b6%d0%b8%d1%82%d1%82%d1%8f/>

7. The Center for Strategic and International Studies, CSIS (Центр стратегічних та міжнародних досліджень) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.csis.org/>

8. Майдан закордонних справ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.mfa.ua.org/uk>